

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

292. An iudex Ecclesiasticus possit puniri laicos concubinario? Et an concubinatus sit crimen misti fori? Ex part. 1. tr. 2. res. 88. aliàs 87.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

De Immunit. Eccles. Resol. CCXC. &c. 245

Doctorem assententium, Ecclesiam laesam in contracto, de cuius nullitate, vel exceptione agitur per integram restitutionem, laicos coram Ecclesiastico Iudice posse conveniri. Notandum est etiam, quod supradicta sententia non solum procedit in rebus Ecclesiarum, sed etiam in rebus Clericorum; ita ut laici earum inuasores, coram Ecclesiastico Iudice conveniri, & coerceri valeant: quicquid in contrarium afferant Barbofius, Decianus, Pereira, & alij, putantes minime res Clericorum potius privilegio rerum Ecclesiasticarum, neque propter violentiam eis illatam, posse laicos trahi ad Ecclesiasticum Iudicem: quae sunt omnia notanda, ut observat doctus Barbofa loco citato.

3. Et pro fine huius Resol. observandum est, etiam male Cevallos *vbi supra num. 17.* docere, laicum non posse conveniri coram iudice Ecclesiastico, si verba iniuriosa adversus Clericum emisit: nam contrarium docent DD. & inter Hispanos ipsos Ioan. de Hevia in *Curia Philip. part. 3. §. 2. num. 6.* vbi sic asserit: [Conoce tambien el Iuez Ecclesiastico contra legos, que injurian a los Clerigos, y personas Ecclesiasticas, aunque tambien lo puede hazer el leglar.]

RESOL. CCXC.

An iudex Ecclesiasticus possit punire adulterum, vel hoc crimen sit mixti fori? Ex part. 4. tract. 1. Resolut. 16.

§. 1. Negativam sententiam tenet Pereira *de manu Regia part. 2. cap. 56. num. 11.* quia crimen adulterij saeculare est, ratione materiae & personarum; Absurdum ergo videtur asserere quod ad punitionem criminis saecularis Ecclesia cognoscere possit, aliis enim illud idem de furto & homicidio deberet admitti, quo nihil absurdius dici potest; nam Ecclesia in adulterio & similibus solum ad correctionem se intrromittere debet, propter peccatum ratione spiritualis finis, non vero ut vindicet, quia punitio subeedit ad saeculares magistratus spectat. Ita ille.

2. Sed haec opinio est contra communem opinionem Doctorem, & praecipue Canonistarum in *cap. gaudemus de diuortio. Covarruvia part. 2. cap. 7. §. 7. num. ult.* Abbatis in *cap. tua, num. 6. de procurat. & in cap. cum sit, de foro competent. num. 14.* Layman in *Theolog. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 2. n. 5.* & aliorum assententium adulterium esse crimen mixti fori, tum quia per adulterium peccatur contra matrimonium, quod est vnum de Sacramentis Ecclesiae, & sic aliquo modo peccatur contra Ecclesiam. Quae ratio est cur etiam facilegia in Ecclesiastico foro puniantur, quin imò adulterium continet in se sacrilegium, ut asserit Imperator in *Lquamuis, C. de adulteriis*, ergo, &c. & ideo praeter Doctores citatos hanc sententiam docet Bellettus in *disquis. Cleric. part. 1. tit. de favore Clericorum reali. §. 5. n. 63.* vbi citat Felinum, Archidiaconum, Clarum, & alios.

RESOL. CCXCI.

Quando iudex laicus & Ecclesiasticus possint cognoscere de crimine adulterij?

Et an de adultero ad poenam sanguinis imponendam solus iudex saecularis sit competens, & quoad alias poenas sit causa mixti fori, & ideo deur locus praeventioni?

Idem dicendum est, si de diuortio, & amissione dotis

Tom. IX.

agatur, vel an in causa diuortij solus iudex Ecclesiasticus sit competens?

Et an, si de sola separatione coniugum ad tempus ob lepram vel aliud impedimentum agatur, solus iudex Ecclesiasticus sit competens?

Et quid, quando questio mota est de alimentis praestandis adultera à viro separata? Ex part. 1. tract. 2. Ref. 87. alias 86.

§. 1. DE hac quaestione agunt Ioan. de Hevia in *sup. hoc in Curia Philippica, q. est. 3. §. 2. num. 20.* Co-Ref. praeventorem, *vers. lafis num. 22.* Suarez de Paz in *praxi tom. 2. pral. 2. num. 32.* Miranda in *ord. iudic. tom. 1. quest. 1. art. 5. concl. 7.* Martha de *irisdic. part. 2. cap. 19.* Vincentius de Franco *decif. 312.* Cevallos *de cognit. per viam violentia, part. 2. quest. 8.* Riccius *part. 5. collect. 1076.* Farin. in *praxi crim. p. 3. q. 99. n. 112 & p. 5. q. 141. n. 2.* Azor. *p. 2. lib. 3. c. 53. q. 2.* & alij.

2. Dico igitur, quod de adulterio ad poenam sanguinis imponendam, solus Iudex saecularis est competens, quoad alias vero poenas est mixti fori, & ideo datur locus praeventioni. In causa vero diuortij Iudex Ecclesiasticus solus est competens, ad cognoscendum de adulterio. Ita DD. citati, quibus adde Germonium *de sacror. immunit. lib. 3. c. 12. uu. 58.* & Miranda *de ordine iudiciali, q. 1. art. 5. concl. 6.* Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 10. disp. 8. num. 15.* vbi refellit Decium in *conf. 212. n. 2.* & alios assententes, quod si simul agatur de diuortio, & amissione dotis, talis cognitio est mixti fori.

3. Imò, et si de sola coniugum separatione ad tempus ob lepram, vel aliud impedimentum agatur, solus Iudex Ecclesiasticus est competens: quicquid in contrarium asserat Rupellatus *forens. instit. Gallia, lib. 1. c. 25.* Et si quando ageretur de diuortio coram Iudice Ecclesiastico, questio alimentorum, & dotis amittenda, tanquam ei accessoria, pertinet ad eundem, secus autem, dum causa principalis veteretur de dote: nam talem cognitionem pertinere ad solum Iudicem laicum, existimandum puto.

4. Ex his autem infert Sanchez *n. 17.* quod quaestione mota de alimentis praestandis adultera à viro separata coram iudice saeculari, vitòque excipienti de sufficienti causa diuortij, debet saecularis Iudex liri supersedere, donec Ecclesiasticus diuortij quaestionem ditimat. Ita ille, & alij: quae omnia pro praxi sunt valde adnotanda. Sed circa praedicta, & multa alia, in ordine ad praesentem materiam, vide Barbof. *de potest. Episc. p. 3. allegat. 84. per tot.*

RESOL. CCXCII.

An iudex Ecclesiasticus possit punire laicos concubinos?

Et an concubinarus sit crimen mixti fori? Ex part. 1. tract. 2. Ref. 88. alias 87.

§. 1. Respondeo affirmativè, ut clarè patet ex Concil. Trident. *sess. 24. c. 8.* Aduertendum est tamen, quod dictum Concilium non tollit alias poenas à iure communi vel statutis synodalibus, contra concubinos inflictas, nec alium modum procedendi contra eosdem, inducit nisi velit Ordinarius eos excommunicare: quia tunc forma *d. c. 8.* seruanda est. Et ita fuisse decilum à Sacra Cardinalium Congregatione restatur Armentariz in *Recop. leg. Nauarr. d. 5. tit. 3. leg. vnic. de adulter. n. 9.* & post illum Barbof. in *collect. to. 1. lib. 1. tit. 35. cap. 1. n. 3.* qui *n. 4.* doctè, ut semper solet.

2. Ex his infert, posse Episcopum in prima ad-

X 3

monitione

monitione, poena pecuniaria concubinarium punire, quia ut tenuit eadem Sacra Congregatio, trina monitio tunc necessaria est inter concubenarios, quando contra eos vult ferri sententiam excommunicationis; non verò si poenis pecuniariis, vel aliis puniri illos velit Episcopus; quia in tali casu non requiritur solemnitas, de qua loquitur Concilium in illo cap. 8. & ita nonissime docuit etiam Pereira *tract. de manu regia, p. 1. cap. 8. num. 24.* licet contrarium, sed non bene, videatur docere Riccius in *praxi, p. 1. resol. 319. n. 3.* contra quendam Episcopum huius regni: sed postea se retractavit, & nostram sententiam docuit in *suis de cessionibus, p. 4. decis. 43. n. 9.* Norandum est tamen, quòd concubinatus est etiam crimen mixti fori. Ita Azor. *p. 2. lib. 3. c. 53. g. 2. & alij.*

Sup. hoc no-
tando latè
in Resp. seq.

RESOL. CCCXIII.

An concubinatus sit delictum mixti fori, ita ut si praenuntietur, possit puniri à iudice laico?
Ex quo inferitur, an Ministri laici possint prohibere, ne ministri Curiae Episcopalis visitent loca, & domos meretricum? Ex part. 5. tract. 11. Res. 10.

Sup. hoc cū
Azorio tan-
tum hic ci-
tato cursum
in fine pra-
cedentis Re-
sol.

Afirmatiuam sententiam docet Azor. *tom. 2. lib. 3. c. 53. q. 2. Venerus in exam. Episcop. lib. 3. c. 27. num. 66.* Belletus in *disquis. Cleric. tit. de fructu Clericorum reali, §. 4. n. 52.* Bobadilla in *Polit. tom. 1. lib. 2. cap. 17. n. 53.* & alij, & ratio esse potest, quia ut obseruat Valboa de Magroviejo in *c. cum sit generale, de foro compet. num. 18.* delictum quod prohibet lex Canonica & civilis, est mixti fori, sed tale est delictum concubinatus, ergo, &c. Pro hac opinione à Belletto citatur etiam Fatinacius & Clarus sed pro illa non faciunt. Verum alij contrariam sententiam tenent, quam tuetur Abbas in *c. cum sit gener. de foro compet. vbi refert Goffredum Doctorem antiquum sic tenuisse. Idem docet Marcellus Vulpe in Praxi fori Eccl. c. 41. n. 51.* Bermondus in *tit. de pub. concub. ver. penitus arceve. fol. mibi 304.* Anton. Cucchus in *Instit. lib. 2. tit. 6. num. 101. 10.* Honorius in *Decretal. lib. 5. tit. 16.* Marcellus Megalius in *Promptuario ver. causa spiritalis, n. 10.* & *ver. concub. n. 10.* vbi sic ait: Concubinariorum etiam laicorum punitio ad solos iudices Ecclesiasticos pertinet, quia concubinatus Caesaris legibus nullis poenis plectitur, vt post Doctores, quos citat & sequitur Emanuel Suarez in *Thesaur. recept. sent. lit. C. ver. Concub. n. 166.* Sic ille. Vnde patet responso ad arg. pro contraria sententia adductum, & idem non desinam hinc apponere verba Iulij Clari in *Pract. lib. 4. §. fornicatio num. 6.* vbi sic asserit: In primis quæro, numquid concubinatus sit à iure prohibitus Resp. hæc quæstio de iure Canonico nullam habet difficultatem, nam omnis coitus, præter matrimoniale, est prohibitus in foro conscientiae secundum Canones, vt tenet glos. in *Clem. vt nostrum, in ver. non est, de heret. quam sequuntur omnes, vt dicitur Caccialup. in repet. legum, l. si qua illustris, num. 30. in fine, Cod. ad S. C. Orifician.* Sed de iure civili magna fuit altercatio inter scribentes, nam aliqui tenuerunt, quòd iure civili coitus cum concubina non sit improbat, & hanc opinionem dicit esse communem Alexand. in *l. ex falso, §. si quis rogatus num. 13. ff. ad S. C. Treb. quem refert Io. Garc. in rubr. C. de secund. nupt. in 28. poena, ver. ex qua conclus. & in l. 1. in textualibus, num. 37. eodem tit. & Bermon. in concub. fol. 391. n. 2. Socin. in l. cum auus, post n. 65. vers. mag. tamens. ff. de cond. & demonst. Contrariam autem sententiam, scilicet quòd inò concubinatus sit hodie repro-*

batus etiam à iure civili, dicit communiter tenet Alexand. sibi contrarius, *consilio 59. numero tertio, in fin. lib. 4.* Felin. in *cap. cum sit generale, numero decimo tertio, de foro compet. Ripa in leg. fin. numero trigesimo octavo, in fine, Cod. de reuoc. donat.* Didacus *supra 4. Decret. in prima parte, capite tertio, fol. 5.* prout illum refert Nunnius de los Corregidores *folio 23. numero primo, in fine.* Ego certè suspicor in puncto iuris veritorem esse opinionem, quòd concubinatus non sit de iure civili prohibitus, atque ita videmus feruari de consuetudine, quæ est optima legum interpret, quia iudices sæculares regulariter hoc crimen non puniunt, nisi quatenus requisiti ab Ecclesiasticis brachium suum impartiuntur, vt dixi *infra hoc eodem libro, §. fin. quæstione trigesima septima, vers. quæro etiam.* Propterea ego ab hac sententia in iudicando non recederem. Huc vsque Iul. Clarus. Videant igitur aliqui, si sine ratione possent Episcopi asserere, delictum concubinatus ad solos illos spectare. Vide etiam observationes doctrinales Concilij Tridentini inuentas in Bibliotheca Card. Bellarmini *sessione vigesima quarta, de Reformat. matrimon. capite octauo, littera A.* Sed quicquid sit de hoc, ex his tamen inferitur esse refulendum Pereira *de manu regia, tom. 2. cap. 34. num. 11. vbi sic ait: Mente tenendum est, quòd concubinarij sæculares in duobus tantum casibus ordinariè & præcedente accusatione possunt puniri. Primus est quando concubinarius ter monitus insisteret in peccato, & excommunicatus per annum persistit ex capite rursus, 11. quæst. 3. capite cum contumacia, de heret. lib. 6.* Secundus est, quando concubina patiter ter monita non respiscunt, atque his duobus casibus rectè Prælati criminales processus contra laicos instituant, in aliis verò minimè. Sic ille.

2. Sed hæc profus sunt reiicienda ex declarationibus hæc Congregationis, vt videre est in supradicto loco Concilij Trident. Cardin. Bellarm. vbi vna declaratio sic ait: ita admonitio contra concubenarios requiritur, quando sunt excommunicandi, sed si iudex vult eos multare pecuniis, non requiruntur hæc solemnitates, & vbi est consuetudo in matrimonio procedendi, poterit illam seruare. Altera verò declaratio ita asserit: Iudices sæculares non possunt inhibere iudici Ecclesiastico, vt seruet formam trinarum admonitionum. Et *die 23. Junij 1629.* sic etiam statuit. Episcopus potest contra concubenarios nullis præcedentibus monitionibus procedere, quando non procedit ad censuras. Et ideo contra Lusitanum duos alios doctissimos Lusitanos apponam Augustinum Barbosam, & Thomam Valascum, hic in *alleg. tom. 34. num. 11. & 12. in collect. Doct. ad Concil. Trident. sess. 14. de Reform. matr. cap. 8. num. 4. & 5.* asserentes trinam monitionem tunc esse necessariam inter concubenarios, quando in eos vult ferri sententiam excommunicationis: si verò poenis pecuniariis, vel aliis multari eos velit Episcopus, non requiri istam solemnitatem. Vnde potest Episcopus in prima admonitione poena pecuniaria concubinarium punire. Et ita testantur fuisse decisum Portugallia in supermo Regij Palatij Senatu, cum hoc altercatur inter Officialem Episcopi Portugalensis, & iudicem Regiæ coronæ Senatus eiusdem ciuitatis: & idem hanc sententiam præter Barbosam, & Valascum, docet etiam Venerus in *exam. Episc. lib. 4. c. 27. n. 68.* Ita Belletus in *disquis. Cler. p. 2. §. 3. n. 5.* & Scipio de Rubcis in *Aphor. Episc. ver. Concubinarium n. 4.* vbi ita ait: Iudex Ecclesiasticus in concubenarios potest aliis poenis, & viis, quam in Trident.